

Celem projektu jest diagnoza zasobów odpornościowych młodzieży nieprzystosowanej społecznie (umieszczonej w młodzieży o rodkach wychowawczych, o rodkach kuratorskich i młodzieży o rodkach socjoterapeutycznych), a następnie analiza związku między komponentami wchodzącymi w skład zasobów odporności psychospołecznej młodzieży a właściwościami indywidualnymi jednostek (style i strategie radzenia sobie w sytuacjach trudnych, poziom potrzeb) oraz wpływem na nie środowisk socjalizacji (wsparcie i zagrożenia środowiska rodzinnego, szkolnego, rówieśniczego). Grupę porównawczą (kontrolną) będzie stanowiła młodzież uczęszczająca do szkół gimnazjalnych (w domylnie nie łamiąca norm prawnych i moralnych, nie przejawiająca zaburzeń w zachowaniu i zaburzeń emocjonalnych). Dla celów badawczych pojęcie zasobów odpornościowych młodzieży definiuję jako właściwość podmiotu indywidualnego lub zbiorowego, umożliwiająca unikanie stresorów lub, gdy jest to niemożliwe, poradzenie sobie z generowanym przez nie napięciem. Moim na stwierdzić, że są to czynniki warunkujące sposób zmagania się z napięciem. To wszystkie elementy, które pozwalają skutecznie zneutralizować czynniki stresogenne. Zasoby są związane z umiejętnością (resilience), która pomaga wytrzymać różnorodną sytuację stresową i niepowodzenia. Jest to sprawnieść człowieka do przystosowania i przezwyciężenia zagrożenia i przeciwności losowych. Można do nich zaliczyć właściwość jednostki takie jak: cechy biologiczne i psychologiczne (cechy poznawcze – wiedza, możliwości intelektualne; cechy osobowości – poczucie tożsamości, oraz cechy społeczno – kulturowe).

Żałuję, że młodzież cechująca się wysokim poziomem zasobów odpornościowych (wysoki poziom poczucia koherencji, wysoki poziom resilience, poczucie skuteczności, sprężystość psychiczną i przetrwanie) będzie charakteryzowała się umiejętnościami pozytywnego rozwijania sytuacji trudnych i strategiami radzenia sobie o charakterze przystosowawczym. Będzie w stanie uniknąć szkodliwych skutków stresu, dostosować się i przywrócić równowagę w swoim życiu. Im wyższy poziom zasobów odpornościowych, tym większa zdolność do modulacji poziomu samokontroli w zależności od możliwości i potrzeb sytuacyjnych. Moim jest to usprawniać procesy regulacji emocjonalnej, właściwie w to regulację emocji pozytywnych, które są wykorzystywane przez osoby o wysokim poziomie zasobów jako aktywny czynnik prowadzący do bardziej korzystnego funkcjonowania w obliczu trudnych sytuacji. Emocje pozytywne pomagają tym osobom oderwać się od negatywnych do wiadomości i powrócić do równowagi. Efekt odrywania się od negatywnych do wiadomości (bounce-back) poprzez wzbudzenie aktywów odpornościowych posiada istotne implikacje w kontekście funkcjonowania jednostek. Osoby o niskim poziomie zasobów odpornościowych będzie cechował obraz odwrotny. Dodatkowo takiemu sformułowaniu hipotezy, towarzyszy przekonanie, że wadliwy proces socjalizacji jest jednym z głównych przyczyn kształtowania się aktywów na niskim poziomie. W toku socjalizacji jednostka przyswaja i poznaje wadliwe i społecznie nieakceptowane umiejętności, wartości, wzory zachowania, normy i jej na początku swojej drogi życiowej znajdują się w bardzo trudnej sytuacji życiowej. Te przypuszczenia oparto na badaniach prowadzonych z perspektywy koncepcji resilience oraz założeniach A. Antonovsky'ego. Badania pozwolą na opracowanie modelowych rekomendacji do działań wspierających rozwój zasobów odpornościowych młodzieży oraz będą stanowiły podstawę do sformułowania praktycznych zaleceń osobom zaangażowanym w pracę profilaktyczną i resocjalizacyjną.

Istotnym problemem, który chcę podjąć, może na sprowadzić do dwóch głównych elementów: diagnozy problemowej – obejmującej swoim zakresem poznanie zasobów odpornościowych młodzieży nieprzystosowanej społecznie, a następnie analiza związku między zasobami (przebieg, sprężystość, poczucie skuteczności, poczucie koherencji) a właściwościami indywidualnymi jednostek (style i strategie radzenia sobie w sytuacjach trudnych, poziom potrzeb) oraz wpływem na nie środowisk socjalizacji (wsparcie i zagrożenia środowiska rodzinnego, szkolnego, rówieśniczego). Kolejnym etapem badań związanych będzie z opracowaniem rekomendacji na rzecz projektowania działań na wybranych poziomach społecznego funkcjonowania młodzieży – uwzględniając zasoby, jak również słabe strony jednostek, tak i szanse i zagrożenia tkwiące w środowiskach – mogące zarówno ułatwiać jak i blokować skuteczność przyjętej strategii. Efektem projektu będzie opracowanie zaleceń do podejmowania działań wspierających mocne strony, szanse i możliwości jednostki i jej środowiska, jak również kompensowanie słabych stron i zagrożenia zidentyfikowanego obszaru badań. Opracowany model wspierający budowanie zasobów odpornościowych młodzieży nieprzystosowanej będzie mógł zostać wykorzystany w pracy profilaktycznej – resocjalizacyjnej.

Badania, które chcę przeprowadzić mieszczą się w zakresie badań podstawowych ponieważ głównym celem projektu jest poznanie zasobów odpornościowych młodzieży nieprzystosowanej. Kolejnym celem jest wzbogacenie systemu teoretycznej wiedzy z zakresu pedagogiki resocjalizacyjnej związanej z koncepcją resilience, wyjaśnienie fenomenu pozytywnej adaptacji dzieci i młodzieży i narażonych na duży ryzyko, przeciwności losu i/lub zdarzenia traumatyczne. Żałuję, że w przeprowadzonych badaniach nie miały charakteru ilościowy: opisowo-wyjaśniający, pogłębiony o elementy analizy jakościowej. Punktem wyjścia podjętej w pracy analizy zasobów odpornościowych jest przyjęcie, że badawczych uwzględniających różnorodny wpływów socjalizacyjnych, jakim podlega młody człowiek. Przyjęcie takiej perspektywy badawczej wynika bezpośrednio z coraz mniej krytycznej w ostatnich latach nurtu teoretyczno-metodologicznego, którym odchodzi się od jednowymiarowych modeli opisu i analizy zjawisk na rzecz podejścia systemowego. Uwzględnia ono wielowymiarowość przestrzeni społecznej oraz sytuacji psychologicznej jednostki. Dąży do integracji ustaleń różnorodnych koncepcji i teorii opisujących kształtowanie się zasobów jednostki oraz czynników warunkujących, przyjmując, że dla prawidłowego formowania się własnego ja istotne są zarówno uwarunkowania osobowościowe oraz socjalizacja pierwotna (rodzina) i wtórna – pod wpływem do wiadomości szkolnych oraz szczególnie istotna w okresie dorastania socjalizacja w grupie rówieśników.

Uzasadniając podjęcie tematu badawczego chciałbym zauważyć, że zagadnienia dotyczące uwarunkowania nieprzystosowania społecznego stanowią istotną problematykę prac badawczych i naukowych w Polsce, jednakże analiza tego problemu w kontekście zasobów jakie posiada młodzież nieprzystosowana wydaje się być na tym polu sfragmentaryzowana. Autorzy, którzy podejmują się badań związanych z młodzieżą przejawiającą symptomy demoralizacji i popełniającej czyny karalne skupiają się na przyczynach dezadaptacji młodych ludzi czy znaczeniu różnorodnych problemów w ich życiu. Jednakże w moim przekonaniu, aby działania naprawcze były skuteczne aktualnie powinno się analizować funkcjonowanie młodzieży nieprzystosowanej z perspektywy ich mocnych stron, zasobów jakie posiadają. W moim odczuciu istnieje wysoka potrzeba diagnozowania zasobów odpornościowych młodzieży ponieważ mogłyby one stanowić płaszczyznę odbicia, która będzie sprzyjać rozwojowi tożsamości zintegrowanej i akceptowanemu funkcjonowaniu w środowisku.

Wobec powyższego w tym aspekcie pracy resocjalizacyjnej i profilaktycznej jest skupienie się na zaletach jednostki. Moim na zatem stwierdzić, że pierwszym etapem diagnozy jest identyfikacja i opracowanie wyczerpującej klasyfikacji sił, walorów oraz mocnych stron człowieka. Przyjmując model pozytywny w pracy wychowawczej zwracam uwagę na ustawiczne rozwijanie

siebie, na to by młody człowiek mógł w pełni żyć, mógł wykorzystywać swoje potencjały w konstruktywnym funkcjonowaniu społecznym. Jest to alternatywne podejście do klasycznie rozumianej diagnozy w resocjalizacji gdzie jej przedmiotem jest poziom nieprzystosowania jednostki. Diagnoza zasobów odpornościowych i wyjaśnienie związków pomiędzy mocnymi stronami młodzieży nieprzystosowanej a czynnikami wsparcia, wymiarami potrzeb oraz strategiami i stylami radzenia w sytuacjach trudnych może być przyczynkiem do zbudowania nowych strategii postępowania resocjalizacyjnego uwzględniającego silne strony jednostki (zasoby indywidualne) oraz postrzeganie siebie w społeczeństwie (wsparcie społeczne).

Kolejny etap badań to opracowanie modelu działań profilaktycznych i resocjalizacyjnych wspierających zasoby odpornościowe młodzieży. Odpowiedź na problemy wraz z analizą teoretyczną i empiryczną będzie podstawą do sformułowania modelu działania społecznego, opartego na dobrych praktykach, z uwzględnieniem: aktywizacji jednostek i grup społecznych, aktywizacji instytucji opiekuńczych, wychowawczych i resocjalizacyjnych, aktywizacji środowiska lokalnego, rozwoju w sferze polityki społecznej.